

Universiteiten komen slimme leerlingen tegemoet

Pre-studeren als noodzaak

Tekst: Annemieke van Manen

Schoolplein van het Hyperion Lyceum

Leerlingen die meer uitdaging aankunnen, hoeven die niet alleen binnen hun eigen school te zoeken. Steeds meer universiteiten ontwikkelen masterclasses, colleges en leergangen om deze leerlingen tegemoet te komen. Als coördinator van het pre-studeren bij de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam (UvA) reikte ik dit voorjaar een certificaat uit aan Julius Moormann, 12 jaar, 3 vwo. Hij sloot het vak Wereldgeschiedenis af met een 9,9. Ik was nieuwsgierig naar zijn verhaal en besloot Julius en zijn docent Jasper Rijpma op te zoeken op hun school.

Het Hyperion Lyceum doemt als moderne vesting op uit een grote bouwput in Amsterdam-Noord. Regenval heeft ervoor gezorgd dat de school met omringend plein sterk de indruk wekt van een eiland. Het jonge, pionierende team van de school misstaat niet in deze omgeving, die net als het team nog volop in ontwikkeling is. In mei 2016 zullen de eerste leerlingen de school met een diploma verlaten. Ik heb een afspraak met Julius Moormann, inmiddels 13 en in 4 vwo, en geschiedenisdocent Jasper Rijpma. Rijpma ontmoet ik op het plein en ik dwaal achter hem aan door de school op zoek naar Julius. Die is, omdat hij alle vakken en profielen doet, moeilijk te vinden.

Rijpma is inmiddels een beroemdheid in onderwijzend Nederland. Vorig jaar was hij docent van het jaar. Hij heeft die titel uitgebuit om veel contacten te leggen en initiatieven te nemen. Hij bezocht Australië om het onderwijssysteem daar te bekijken, ging in Canada naar het *International Summit on the Teaching Profession*, zette de Vereniging van Meesterschappen op, ontving staatssecretaris Sander Dekker op zijn school om over excellentie te praten en is betrokken bij de VO-raad. Zijn buitenschoolse activiteiten staan zijn binnenschoolse werkzaamheden niet in de weg. Integendeel, hij gebruikt zijn netwerk en positie om meer te kunnen betekenen voor individuele leerlingen.

'Julius is zelf verantwoordelijk voor zijn leren', zegt Rijpma. 'Omdat hij alle profielen doet, kan hij niet overal aanwezig zijn. Hij maakt zelf afspraken met zijn docenten'. Ondertussen is Julius bijna onmerkbaar binnengekomen. Zijn zachte stem doet een rustige, bescheiden jongen vermoeden. Hij reageert als hem wat gevraagd wordt, maar neemt niet snel zelf het

woord. 'Al die vakken volgen is best een gedoe', zegt hij, 'maar de meeste docenten denken goed met me mee.' Leren gaat hem gemakkelijk af: '90% van leren is goed opletten tijdens de les. Daarnaast kijk ik af en toe nog wat door of maak ik wat huiswerk thuis.' En hoe vond hij het op de universiteit? Julius toont zich niet onder de indruk: 'Gewoon een grote collegezaal met veel studenten die zitten te luisteren naar de professor.' Als ik vraag of hij de tentamenstof net zo snel onder de knie had als zijn schoolwerk, verschijnt er een glimlach op zijn gezicht. Hij heeft hard moeten leren en over het tentamen dat hij thuis moest maken heeft hij wel een paar uur gedaan. Gelukkig maar, verzuchten Rijpma en ik.

Volgens Rijpma is geen andere leerling zo allround slim als Julius. 'Hij is *a league of his own*.' Voor leerlingen die meer uitdaging nodig hebben, richtte Rijpma met een collega *Bureau V* op. De V staat voor Verdieping, Verbreding, Versnelling, Verrijking. Het pre-studeren op de UvA was een van de verdiepingsactiviteiten die Rijpma regelde. Hij zocht daarvoor contact met een docent van de universiteit waar hij zelf geschiedenis studeerde en ging met een groep leerlingen de studiebanken in. Aanvankelijk zat hij naast hen, maar na een aantal weken, toen Rijpma niet kon wegens de voorjaarsvakantie, kwamen deze leerlingen uit klas 2 en 3 alleen naar de UvA.

Zelfstandigheid en verantwoordelijkheid zijn volgens Rijpma de motor van goed onderwijs. Die woorden hoorde ik een paar uur eerder ook al op het decanensymposium, uitgesproken door hoogleraar Monique Volman. 'De motivatie van leerlingen verbetert als je ze autonomie geeft. Leren om te beheersen, niet om te scoren', zei ze tegen de 400 decanen die vanuit het hele land naar Amsterdam zijn gekomen. Volman staat positief tegenover het openstellen van vakken op de universiteit, ook voor hoogbegaafde kinderen die op school moeilijk te motiveren zijn: 'Er kan een wereld voor ze opengaan als je ze naar allerlei colleges toestuurt, maar pas op: deze kinderen haken op school vaak af omdat ze heel veel moeten. Laat de leerling daarom zelf uitkiezen en help hem daarbij, zodat zo'n collegereeks goed aansluit bij zijn eigen interesse. Het is de verantwoordelijkheid van de docent om erachter te komen waar die interesses liggen.'

'De motivatie van leerlingen verbetert als je ze autonomie geeft'

Er is voor leerlingen veel te doen op universiteiten in Nederland. Door de alle mogelijkheden en grote onderlinge verschillen is het niet altijd gemakkelijk om een duidelijk beeld te krijgen. Alleen al binnen één universiteit kunnen verschillende projecten lopen, soms

HOE KIES JE HET JUISTE PROGRAMMA VOOR JE LEERLINGEN?

Voor leerlingen met een brede interesse zijn voortrajecten van het Honoursonderwijs geschikt. Honoursprogramma's zijn brede opleidingen bedoeld voor studenten die meer aankunnen. De universiteiten in Delft (*Junior TU Delft*), Groningen (*Junior Honours College*) en Leiden (*Pre-University College (PRE)*) bieden voortrajecten voor scholieren aan. PRE in Leiden bijvoorbeeld is een succesvol tweejarig alfa-, bèta- en gammaprogramma van één dag per week voor leerlingen met een gemiddeld rapportcijfer van een 8. Om in aanmerking te komen, doen leerlingen van deelnemende scholen mee aan een strenge selectie.

Voor leerlingen met een meer specialistische interesse zijn de eerstejaarscolleges geschikt, die zowel in Amsterdam (*UvA Pre-studeren*, alfavakken) als in Nijmegen (*VWO-Talentenprogramma*, bèta-, alfa- en gammavakken) en Eindhoven (*Pre-studeren*, bètavakken) worden aangeboden. Ook speciaal ontwikkelde masterclasses van de *Its Academy* (VU en UvA, bètavakken), *U-talent* (Utrecht, bètavakken) en *Lapp-Top* (Leiden, bèta-, alfa- en gammavakken) zijn interessant voor deze leerlingen.

PRE-UNIVERSITAIRE VERRIJKINGSPROGRAMMA'S IN BEELD

Websites van de universiteiten zijn vaak complex. Omdat de universiteiten allemaal verschillende namen voor de trajecten en modules hebben, is zoeken op trefwoorden als pre-university en pre-studeren niet altijd succesvol. Gelukkig heeft het Siriusprogramma (het platform voor excellentie opgericht door de overheid) een overzicht gemaakt van alle activiteiten op het gebied van pre-studeren. Dit overzicht is gebundeld in het rapport **Pre-universitaire verrijkingsprogramma's in beeld** dat recentelijk verscheen. Het is te vinden onder *Publicaties* op de website www.siriusprogramma.nl en gratis te downloaden. Omdat pre-studeren volop in ontwikkeling is, kan een statische publicatie snel verouderen. Nieuwe informatie over het programma van de VU ontbreekt bijvoorbeeld nog. Dat staat nog niet op een site, maar de pdf is te vinden door te googelen op 'VU Pre University College'. Alle alfa-activiteiten van de UvA, die in de publicatie ook ontbreken, zijn te vinden via de site www.scholen.uva.nl.

Om nieuw aanbod niet over het hoofd te zien, is het aan te raden de contactpersonen op de universiteiten persoonlijk – per mail of telefoon – te benaderen. En maak vooral ook, net als Rijpma, gebruik van je eigen netwerk: ga op zoek naar die goede docent bij wie je zelf college volgde en vraag naar de mogelijkheden. Daaruit ontstaan de beste nieuwe ideeën.

centraal georganiseerd, maar vaker nog gekoppeld aan een faculteit. Zo ook bij de UvA. De Faculteit der Geesteswetenschappen biedt leerlingen sinds kort de mogelijkheid eerstejaarsvakken te volgen. Ze kunnen kiezen uit collegereeksen op het gebied van taal, kunst, media, filosofie en geschiedenis. De bètafaculteit heeft een veel breder aanbod aan activiteiten. Van oudsher is hun talentenprogramma, de *Its Academy*, ondergebracht bij de Bètapartners. Dit is een samenwerkingsverband tussen twee universiteiten, twee hogescholen en een netwerk van VO-scholen in de regio, opgericht om bètaonderwijs te stimuleren.

Als Julius vervroegd examen doet, is de school nog steeds verplicht hem lesuren te geven.

En hoe gaat het de komende jaren met Julius? 'Met twee uur extra per week werk kan ik nu zes extra vakken volgen', vertelt hij. 'Die extra vakken doe ik, omdat ik de uitdaging nodig heb. Ik moet me niet gaan vervelen. Om mezelf te blijven uitdagen, probeer ik over de stof vragen te stellen aan de docenten. Maar ik heb ook de hulp van docenten nodig om mij uit te dagen of om zoiets als een collegereeks voor me te regelen.' Julius gaat als een speer door zijn middelbare school heen, want naast verbreding (alle profielen) en verdieping (colleges volgen op de universiteit) doet hij ook aan versnelling. 'Als hij zo doorgaat, komt hij niet aan de 6000 lesuren die de school hem verplicht is te geven', vertelt Jasper.

Julius Moormann voor zijn school.

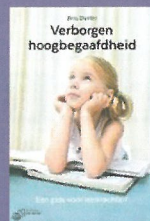
Julius: 'Mijn voorkeur gaat uit naar de exacte vakken wiskunde en natuurkunde.' 'En daarom zijn we nu in gesprek met de bètafaculteit van de UvA', vult Rijpma aan. 'We zoeken naar mogelijkheden om die verplichte lesuren uit te zetten op de universiteit, terwijl Julius toch nog onder de verantwoordelijkheid van onze school blijft.' Voor Julius wordt pre-studeren daarmee niet alleen een mooie bijkomstigheid, maar bittere noodzaak.

Het gesprek dwaalt even af naar Floor Sietsma, die op haar twaalfde al studeerde aan de UvA. Julius kent haar verhaal. Hij ziet zichzelf nog niet op de universiteit. 'Voorlopig ben ik hier op school nog niet klaar, zegt hij, 'Ik heb het hier nog naar mijn zin, het niveau ligt hier sowieso al hoger dan op andere scholen en de docenten differentiëren steeds meer.' Maar hij begrijpt ook dat hij met dit tempo wel vervroegd examen kan gaan doen. De schoolbel gaat en Rijpma neemt afscheid. Als ik Julius op het kleedernatte plein aan het fotograferen ben, vraag ik of geschiedenis altijd al zijn interesse heeft gehad. 'Mwah, nooit heel erg, maar Jasper is gewoon een heel goede leraar. Hij geeft goed les en daarom is geschiedenis interessant.'

'Omdat Jasper goed les geeft, is geschiedenis interessant'

Terug op de fiets naar de UvA, in de stromende regen als het Hyperion weer uit het zicht verdwijnt, denk ik aan die kalme Julius en de doortastende Rijpma. Zeer verschillende persoonlijkheden met veel waardering voor elkaar. Het tempo en intellect van Julius overstijgen de mogelijkheden van de school. Leerlingen zoals hij hebben docenten als Rijpma nodig, die dat durven erkennen en over de grenzen van het VO heen kunnen kijken en reiken.

VERBORGEN HOOGBEGAAFDHEID

Ben Daeter heeft al veel boeken over hoogbegaafdheid geschreven. Nieuw is: Verborgen hoogbegaafdheid. Zeventien levensverhalen van hoogbegaafde volwassenen over hun vaak moeizame zoektocht naar zichzelf. Elk verhaal wordt

geïnterpreteerd door coach Arjan Westerbeek. Daarnaast bevat het boek een deel over de oorzaken van het verborgen blijven van hoogbegaafdheid en een deel over hoe voorkomen kan worden dat dit gebeurt. Het boek is bedoeld voor leerkrachten om 'hun onderwijs zo in te richten dat zij alert zijn en hoogbegaafdheid tijdig signaleren.' *Ben Daeter. Verborgen hoogbegaafdheid. Koninklijke van Gorcum. ISBN 9789023252092. Prijs: 29,95 euro.*

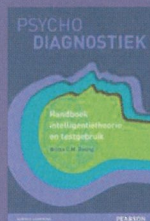
UITDAGEND ONDERWIJS AAN BEGAAFDE LEERLINGEN

Talentontwikkeling staat volop in de belangstelling. Scholen raken goede leerlingen kwijt als ze niet alert zijn op de leerbehoeften van deze groep. Daarmee groeit de belangstelling voor onderwijs dat leerlingen uitdaagt om hun kwaliteiten optimaal te ontwikkelen. Dr. Els Schrover ontwikkelde een schat aan verrijkingsmateriaal voor het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek (ITS-CBO) van de Radboud Universiteit Nijmegen. Deze publicatie is de weerslag van de cursus 'Verrijking' die zij ontwikkelde voor de ECHA-opleiding tot Specialist in Gifted Education. *Els Schrover. Uitdagend onderwijs aan begaafde leerlingen. Verrijkingstrajecten met effect. Koninklijke van Gorcum. ISBN 9789023251293. Prijs: 32,50 euro*

Uitdagend onderwijs aan begaafde leerlingen. Verrijkingstrajecten met effect. Koninklijke van Gorcum. ISBN 9789023251293. Prijs: 32,50 euro

PSYCHODIAGNOSTIEK – HANDBOEK

Het Handboek intelligentietheorie en testgebruik biedt een handzaam overzicht van intelligentietests, intelligentiemeting en belangrijke thema's die samenhangen met het intelligentie terrein. Ook de toepassing van deze onderwerpen in

het gehele proces van psychodiagnostiek komt aan bod. Professor dr. Wilma C.M. Resing is hoogleraar cognitieve ontwikkeling. Het handboek is bedoeld voor psychologen en pedagogen. *Wilma C.M. Resing. Psychodiagnostiek – Handboek intelligentietheorie en testgebruik. Pearson. ISBN 9789026522727. Prijs: 39,95*

BOEKEN